

“La participació fa els ciutadans més lliures”

Entrevista a Marc Rius, director general de Participació Ciutadana

Lali Sandiumenge

Periodista

Creada el 2004, amb l'arribada del Govern tripartit, la tasca endegada per la Direcció General de Participació Ciutadana ha estat reconeguda aquest any internacionalment amb el Premi al Servei Públic que atorga l'ONU. Superada amb èxit la fase inicial, l'arribada al capdavant de la DGPC de Marc Rius, el març passat, coincideix amb una nova etapa de consolidació d'aquesta política pionera: integrar-la de ple en el funcionament del Govern català.

Enhorabona pel premi. Com el valora?

Estem molt contents i satisfets, perquè segurament és el premi més prestigiós que hi ha en l'àmbit de l'Administració pública. La categoria en la qual ens han premiat és l'impuls de la participació en el procés d'elaboració política a través de mecanismes innovadors. El valorem molt perquè premia col·lectivament tota la Direcció General, la totalitat del projecte, la seva mateixa existència. Ens dóna un prestigi internacional, i internament consolida una feina que fa relativament poc temps que està en marxa i que encara s'ha d'incrementar dins de la mateixa Administració de la Generalitat. Som pioners i som un referent, no només a l'Estat espanyol, sinó que comencem a ser-ho a Europa, i el premi ens ajuda a explicar que no estem improvisant, sinó que té una solvència i un prestigi.

No s'havia fet abans?

Abans de la constitució de la Direcció General hi havia un bagatge en el món local i no-saltres ens vam alimentar de la seva experiència i, de fet, una de les línies més importants que tenim de treball és el suport a projectes locals, perquè realment és un àmbit idoni, on es poden fer projectes de participació sobre el terreny. Però amb la constitució del Govern catalanista d'esquerres ja es va decidir que calia obrir una política de participació en l'àmbit nacional, que era possible fer-ho, tot i que no s'havia fet fins a aquell moment a l'Estat espanyol i no hi ha gaires experiències similars a Europa. Enteníem que era necessari i que no hi ha cap àmbit de decisió pública que hagi de quedar fora de la

Marc Rius va ser nomenat director general de Participació Ciutadana el passat mes de març.
Foto: Lali Sandiumenge.

participació dels ciutadans. La proximitat del món local ho facilita, però també les polítiques de la Generalitat han de ser obertes i han de poder incorporar l'opinió de la ciutadania. I això s'ha fet, s'ha consolidat i el premi ho reflecteix.

Deia abans que el premi els ajuda a explicar aquesta política. Encara cal vendre aquest producte?

La participació és un tema nou, que molta gent no coneix: fa només quatre anys que hi treballem. No hi havia direccions generals de Participació a cap govern autonòmic d'Espanya i ara, arran de la nostra creació, des de fa un any, n'han començat d'altres, com a Aragó, Balears i Canàries, i tots han vingut aquí a prendre notes. Però és un tema que encara necessita molta pedagogia, dins de la mateixa Administració de la Generalitat i fora, primer, perquè és relativament nou en termes de polítiques; segon, perquè no és fàcil, i tercer, perquè *participació* és un concepte interpretable. Nosaltres tenim una manera d'entendre la participació, però la participació no la podem fer sols, és de tot el Govern, i això és una tasca de pedagogia i de convenciment. El gener d'enguany es va crear la Comissió Interdepartamental de Participació Ciutadana per intentar no només fer participació bilateralment amb cada un dels departaments, sinó començar ja a parlar de participació en l'àmbit interdepartamental, és a dir, que sigui un concepte assumit per tot el Govern.

Incorporar la participació a la mecànica de l'Administració?

Sí. La feina principal que estem fent és elaborar el pla de participació del Govern de Catalunya i estructurar unes prioritats per al període 2008-2010. Volem incrementar el

nombre de processos i espais participatius; millorar la formació dels tècnics de la Generalitat en matèria de participació. També volem impulsar el debat sobre el que nosaltres definim com l'“aquí sí”, és a dir, recomanacions al voltant de decisions de l'Administració amb impacte territorial. A més a més, hi ha un altre eix, lligat a la millora de la qualitat democràtica, a la reducció de l'anomenada “desafecció”, a partir de l'anomenat “Informe Vallès”, sobre actituds polítiques i comportament electoral a Catalunya. En definitiva, l'objectiu és que cada any hi hagi dues o tres lleis de govern importants que tinguin un procés de participació i que al final de la legislatura tots els departaments n'hagin fet alguna. Aquest any ja hem complert, perquè tenim el Pacte Nacional per a la Immigració i la directiva marc de l'aigua, que són dos processos gruixuts.

Què és, doncs, participació?

És una forma de resoldre problemes, un espai de diàleg i transformació, un complement de la democràcia representativa. Deliberar des d'abans de prendre la decisió, no quan ja s'ha pres. Per a nosaltres, la participació comença a l'inici del procés de la política pública. El que diem és que l'Administració preguntui abans de decidir què ha de fer, i això vol dir: que informi, i la informació ha de ser de qualitat, perquè si no, no es pot opinar amb criteri; que deliberi i prengui nota del que diu el ciutadà; que valori i reti comptes explicant quina decisió ha pres finalment i per què. Però la decisió no necessàriament ha de donar la raó al ciutadà, perquè l'Administració és competent per prendre-la; la participació consisteix que tothom està cridat a deliberar sobre el que s'ha de fer.

És una política cara?

No és cara en termes de costos econòmics. El que s'ha d'assumir és que requereix temps. Acceptant que fos possible, l'experiència ens demostra que al final és rendible perquè garanteix més complicitat del destinatari, i a vegades estalviar-se unes setmanes o uns mesos en participació provoca un rebuig d'entrada del destinatari perquè no se li ha preguntat res. La participació requereix una mica de temps, perquè si no, no es pot fer bé, però garanteix millors decisions i més eficients.

La manca de temps, precisament, s'ha criticat en alguns dels processos que s'han dut a terme fins ara. Es pot solucionar?

Això és un conflicte de la mateixa participació i del dia a dia de l'Administració: la pressió entre fer les coses bé i fer-les ràpid. Crec que és bo prendre's una mica de temps per incorporar-hi la ciutadania, perquè aporta coses molt interessants i perquè va en benefici de la qualitat de les decisions, i així ho demanem als departaments, que no la facin de qualsevol manera, però entenc també que estan pressionats per l'agenda política. És un tema delicat i que té un difícil equilibri.

Ha esmentat abans l'anomenat “Informe Vallès”. Com es pot motivar els ciutadans a participar quan la desafecció política és tan alta?

Ha de quedar clar que l'informe que ha coordinat Josep Maria Vallès fa un diagnòstic d'experts amb unes propostes d'experts que el Govern ha rebut, però no és un document del

Govern. Ho estem traslladant a diferents àmbits socials (sindicats, patronals, col·legis professional, càrrecs electes, entitats) perquè proposen diferents mesures, unes poden implementar-se des del Govern, però d'altres no. És evident que si la desafecció existeix és un problema de la societat, no només del Govern. L'informe es pot criticar i és discutible, ara bé, no hi ha gaires governs que tinguin la valentia de posar a debat la desafecció en un territori. El valor que té és que s'ha fet i que és la primera vegada que es fa, a Catalunya i a l'Estat espanyol. També ha de quedar clara una cosa: la desafecció no és de Catalunya, hi ha elements comuns a tot Europa, no som un cas excepcional i estem bastant en la mitjana. Es participa poc a Catalunya? Sí i no. Per exemple, en l'Estatut, el 49%, és poc, però, en les eleccions generals és gairebé del 80% i és Catalunya, també.

Estem parlant només de comportament electoral?

Aquesta és una pota, l'altra pota és la no electoral, que també és molt important. La gent a Catalunya té uns nivells d'associacionisme raonables? És veritat que és una societat molt de societat civil? És millorable? Els mitjans de comunicació, quin paper tenen en la desafecció i en la qualitat de la democràcia? Les entitats, els sindicats, les empreses, etcètera, hi tenen algun paper? L'informe, resumint-ho molt, demana més participació, però també més transparència i més intel·ligibilitat com a via per millorar la qualitat de la democràcia: que es retin comptes, que hi hagi una explicació, que es faci balanç del que s'ha fet. És important no caure en l'error de pensar que la participació és només electoral.

Però, quin és el diagnòstic?

Resumint, l'informe diu que estem situats en termes estàndards a Europa; que a Catalunya sí que tenim un element important i és que les eleccions al Parlament, com a tot Europa en casos similars, són el que se'n diu de segon ordre i generen menys participació, i que hi ha conjuntures concretes que poden ser especialment crítiques. Diu, per exemple, que potser l'Estatut ho va ser, però els referèndums de normes bàsiques tenen aquests índexs de participació. Fa una certa crítica a la gestió del primer tripartit i a la gestió de l'oposició, reparteix bastant les culpes, i hi ha elements més propis de Catalunya que ja se sabien, per exemple, si a Catalunya en termes de desafecció hi ha alguna relació amb les grans ciutats de l'àrea metropolitana de Barcelona, si hi ha sectors de la població que potser hi participen menys perquè la seva estructura social els ho dificulta... El que em sembla més interessant és que situa i fa propostes, algunes de provocadores i algunes de bastant raonables.

Per exemple? Què considera provocador i què raonable?

Em sembla alhora provocador i raonable intentar veure si s'hauria de fer una llei de transparència de l'Administració. No és fàcil, però em sembla, i això és una opinió com a director general, que és una idea interessant, almenys preguntar-se si és possible. Hi ha altres elements amb què estic totalment d'acord, com difondre el dret a la iniciativa legislativa popular. Aquesta Direcció General va reformar la llei per fer-la més accessible i, per tant, estem d'acord amb qualsevol cosa que sigui promocionar-la i que els ciutadans sàpiguen que amb una sèrie de condicions que són relativament assumibles poden presentar propostes al Parlament. Des de la reforma, se n'han presentat moltes més.

Marc Rius al despatx de la Direcció General.
Foto: Lali Sandiumenge.

I se n'han rebutjat moltes...

Sí, però no més que abans. La reforma demostraria que ha servit, perquè se n'estan fent més.

Hi ha qui critica que amb una esmena a la totalitat, la cambra pugui aturar una ILP...

És veritat, però això s'hauria de preguntar als grups parlamentaris. La iniciativa legislativa popular té un límit, i és que l'òrgan sobirà per valorar les lleis és el Parlament. Si no es pogués esmenar, no estaríem en un sistema representatiu. N'hem facilitat l'ús i des que la vam reformar se n'han presentat més. I per a nosaltres això, amb totes les limitacions de la ILP, és una millora del sistema. Per què? Perquè fa entrar propostes al Parlament, perquè mobilitza la gent, perquè genera debat, perquè genera gent movent-se entorn de la cosa pública. Pràcticament s'han presentat les mateixes ILP que des que es va aprovar la Llei, el 1995. S'ha reduït el nombre de firmes, s'ha facilitat el suport als promotors, poden firmar els majors de 16 anys.

Ja que esmenta això, reduir l'edat de vot als 16 anys és una de les propostes de l'"Informe Vallès"...

És una proposta que no és nova, s'ha debatut a molts països, tenim un límit constitucional i no està en mans del Govern moure'l. Però em sembla raonable que si una persona de 16 anys té edat penal i laboral, potser tindria edat per ser ple ciutadà i exercir el dret a vot. No és fàcil, és complex, però no és un debat excèntric: una persona als 16 anys es pot casar, pot pagar impostos i pot treballar legalment, plantejem-nos si un dret tan bàsic com votar no seria també raonable. És un debat discutible i l'edat és una edat discrecional; els 18 són una convenció, lògica per moltes raons, però no hi ha cap llei natural que digui que als 18 una persona de cop i volta és madura.

Tot i que supera l'àmbit competencial de la Generalitat, també proposa el dret de vot per als estrangers.

Supera l'àmbit clarament, però és una de les propostes que recull la proposta del Pacte Nacional per a la Immigració. En el Pacte, i això sí que és un document de Govern, tant des de la Secretaria d'Immigració com en el procés participatiu, s'hi ha detectat el debat profund sobre que els immigrants puguin votar, a les eleccions locals, sobretot, i també obrir-ho a les eleccions al Parlament. Almenys obrir el debat, que ja està al carrer. És una demanda de la societat, i tot i que el Govern de la Generalitat no hi tingui competències, no hi ha res que passi a Catalunya que no li interessi. Si hi ha un col·lectiu d'immigrants que no tenen dret a vot, no està en les nostres mans canviar-ho, però ens preocupa perquè viuen a Catalunya.

I si ens centrem en participació, què opina sobre impulsar els referèndums?

La democràcia representativa estructura la nostra manera de prendre decisions, però potser ens podríem plantejar si es pot complementar amb altres tipus de democràcia que ajudin a millorar la representativa. Hi ha instruments com el referèndum, ara bé, cal plantejar-nos si per la via de la democràcia directa, amb més referèndums, podríem també ajudar que la ciutadania opinés sobre determinades qüestions. A Suïssa ja existeix el sistema i funciona, amb totes les diferències, però val la pena plantejar-se potser el que han fet els altres.

Quins serien els beneficis del model suís?

Una mica com amb la ILP. Genera constantment debats, que el ciutadà s'hagi d'informar i que no tot passi pels partits, que són un actor més que hi participa. A Suïssa també poden fer referèndums abrogatius per dir que una llei del Govern no tiri endavant. Ells diuen que el Govern condueix el volant i la ciutadania pot prémer l'accelerador o el fre. I l'accelerador és presentar iniciatives legislatives populars o frenar decisions del Govern. També és cert que la majoria de decisions del Govern no es frenen, però hi ha la possibilitat de fer-ho, que és el que és important. Tampoc no s'ha d'idealitzar, hi ha molts referèndums amb molt poca participació, hi pot haver a vegades un cert cansament de referèndums i n'hi ha que no interessin a la gent, perquè els temes són molt minoritaris. Però hi ha una cultura en què s'ha normalitzat que els ciutadans siguin consultats freqüentment sobre molts temes. És un debat que s'ha d'obrir.

Un dels objectius de la participació és generar participació?

Un dels objectius de la participació és fer efectiu el dret a participar i l'altre és generar comunitat, generar debat, generar cultura política, generar qualitat democràtica, en el sentit que el que estàs fent és ajuntar persones a l'espai públic i dir que parlin de problemes públics. En una societat consumista, individualista, etcètera, està bé intentar trobar vies perquè la gent parli de la cosa pública i tingui espais per pensar, per deliberar, per intercanviar opinions. Fa els ciutadans més reflexius, més crítics, més lliures, és aquesta la línia de la participació. I és un dret i hem de fer-lo efectiu.

Per acabar, una altra de les propostes és la introducció de pressupostos participatius. Seria factible?

En l'àmbit local, segur. En l'àmbit de Govern s'ha fet, un cas famós és el del Brasil, on n'han fet alguns governs regionals, com el de l'Estat de Porto Alegre. Jo crec que és possible, però s'haurien de fer bé. Segurament s'hauria de començar per proves pilot, sobre partides pressupostàries i temes concrets. No seria realista fer un procés participatiu del pressupost de la Generalitat, és inassumible i d'una complexitat inabordable. Una possibilitat seria estudiar si agafem partides pressupostàries concretes i les obrim a un pressupost participatiu, és una cosa que es pot plantejar.